

Szegedi Tudományegyetem
Bölcsészettudományi Kar
Történettudományi Doktori Iskola
Medievisztika Program

Vida Beáta

A karthauzi rend története a középkori Magyar Királyság területén

A néma barátok megtelepedése és berendezkedése

A doktori disszertáció tézisei

Témavezetők

† **Prof. Dr. Koszta László**

Dr. C. Tóth Norbert

Szeged

2017

I. A dolgozat témája

A karthauzi rend története Magyarországon a XIX. században keltette fel a kutatók érdeklődését. Dedek Crescens Lajos tollából 1889-ben született meg a szerzetesekkel foglalkozó első monográfia. Gondolatai sokáig megalapozták a rendről alkotott képet a magyar történettudományi munkákban, míg nem 1967-ben Németh Péter levéltári és régészeti kutatási adatok birtokában közölte első tanulmányát a tárkányi monostorról. Az utóbbi évtizedekben több szerző is foglalkozott a remeterendekkel, azon belül a karthauziakkal is, többek között Koszta László, Sarbak Gábor, Madas Edit, Csengel Péter és Török József. A téma újbóli feldolgozásának okát F. Romhányi Beatrix fogalmazta meg a pálos rend történetének kutatásával kapcsolatban: a remeték múltját napjainkig balladai homály fedi. Ezt magyarázhatnánk a választott életformájuk nyújtotta misztériummal, de célszerűbb lenne újbóli vizsgálat alá vetni a velük kapcsolatos írott forrásokat és a nemzetközi szakirodalom segítségével új lapot nyitni a karthauzi rend magyarországi múltjában. Hiszen „közismert“, hogy a szerzetesek némaságba burkolódtak, jóllehet csak arra kötelezték őket, hogy mondandójukat a legszükségesebb dolgokra korlátozzák. „Tudjuk“, hogy a névtelenséget választották, ám ezzel mindössze irodalmi munkásságuk egy részét jellemezhetjük.

Annak ellenére, hogy középkori történelmünkkel kapcsolatban nyugati viszonylatban szerény forrásanyaggal rendelkezünk, a karthauzi rend történetének vizsgálata szempontjából szerencsésnek mondhatja magát a kutató, mert a ciszterciekhez hasonlóan a néma barátok is központosított rendként működtek, így múltjuk fehér foltjait nyugat-európai analógiák segítségével rekonstruálhatjuk. Ráadásul középkori okleveleink digitalizálásával eddig ismeretlen forrásokkal bővíthetjük a remetékre vonatkozó adatokat. 2007 szeptemberében Szlovákiában, a Szepesi Káptalanban rendezett nemzetközi konferencián vált igazán hangsúlyossá, hogy a középkori Magyar Királyság területén működő monostorokat – újabb kutatások hiányában – nehezen tudjuk elhelyezni a rend családfáján. A *Central European Charterhouses in the Family of the Chartusian Order* című kötet több tanulmánya is foglalkozott a Szepességben található házak történetének egy-egy szegmensével, ám elmondható, hogy a külföldi szakirodalomban csak elvétve találunk utalást a magyar vonatkozású kapcsolatokra. Különösen feltűnő ez a karintiai Seitz bemutatásánál, jóllehet innen alapították meg a menedékszírti remeteséget, majd közvetve a dunajecit és a lövöldit is. Behatóbb ismeretekre van szükségünk a magyar karthauziak múltjáról, ezért vállalkoztam a magyar karthauzi monostorok múltjának, elsősorban megtelepedésük újraértékelésére. Jelen

dolgozat célja bemutatni, hogy a karthauzi rend történetének modern módszerekkel való feldolgozása új adatokkal és összefüggésekkel bővíti a középkori Magyar Királyság egyháztörténeti ismereteit. Szeretném bemutatni a karthauzi monostorok alapításának hátterét, azok felépítését, belső életét és a szerzetesek mindennapjait, illetve kapcsolatrendszerük összetettségét. Rámutatni arra, hogy valóban nem vettek részt a helyi politikai életben, ám ez nem azt jelenti, hogy teljes mértékben elzárták magukat a külvilágtól: a *devotio moderna* mozgatórugói voltak és mindezt olyannyira a rendi előírásokhoz idomulva tették, hogy tevékenységük látványosan nem emelte őket a többi monasztikus rend fölé. A karthauziak magyar monostorai szerves részét képezik a rend európai családjának.

II. A dolgozat felépítése

A dolgozat elkészítését először is a napjainkig megjelent magyarországi szakirodalom feldolgozásával kezdtem, majd a rendre vonatkozó magyarországi források teljességre törekvő felgyűjtésével folytattam: egyfelől a már nyomtatásban publikált, másfelől pedig az MNL OL online Adatbázisa révén a kiadatlan forrásokat gyűjtöttem össze, illetve rendszereztem rendházak szerint. Ezután következett a külföldi források és az idegen nyelvű szakirodalom feldolgozása. Csaknem 130 év telt el azóta, hogy napvilágot látott a magyar karthauziakról szóló első monográfia, az azóta eltelt időben hozzáférhetővé vált több nyugat-európai forrás is, melyek segítségével közelebbről megismerkedhetünk a remete életet élő monasztikusokkal.

A dolgozat második fejezetében a karthauziakra vonatkozó általános munkák összefoglalása után a magyar házakról eddig publikált irodalom ismertetése található. A bemutatott munkákon keresztül az olvasó betekintést nyer a négy magyar karthauzi monostor ezidáig feltárt múltjába. A középkorban négy működő telepe volt a rendnek hazánkban: a menedékszírti, amelyet Keresztelő Szent János, a lechnici vagy dunajeci, amelyet Remete Szent Antal tiszteletére szentelt fel – mindkettő a Szepességben –, valamint a Veszprém megyei lövöldi, amelyet Szent Mihály és a Heves megyei tárkányi vagy segedelmvölgyi ház, amelyet Szent Miklós tiszteletére szenteltek fel. A Szepességben, egymástól mintegy 50 km-re alapított mindkét remeteség a megmenekülés és a bűnbánat szimbólumává lett a többségében német eredetű lakosság körében. A harmadik fejezetben a karthauzi rend egyetemes történetének vázlatos bemutatása található: az alapító egyházi pályafutása, az első monostorok alapítása, majd a rend népszerűségének következtében az egyre több házat összekötő Generális Káptalan szerepe is. Ezen a helyen a karthauziak középkori történetének

főbb eseményeit mutatom be, melyek hatással voltak a magyar alapításokra. A hazai monostorok életében nem a rend központi háza volt kulcsfontosságú, hanem a karintiai Seitz monostora – innen érkeztek az első perjelek a magyar alapításokba, ami a dolgozat negyedik fejezetének témája.

Közép-Európában az első karthauzi monostor alapítására tett kísérlet IV. Béla királyhoz köthető, aki 1238-ban Ercsi bencés apátságát adta a rendnek. A késeinek mondható fundáció nem járt sikerrel, mivel Ercsit a ciszterciek kapták meg. 1299-ben a szepesi szászok lakta vidéken jött létre az első magyar monostor, amely a rend legkeletibb alapítása lett. A szászok comese, a szepesi címzetes püspök, az uralkodó mind részesei voltak a kezdeteknek. Az építkezéseket rektor felügyelte, a templom felszenteléséig egy kápolnában miséztek és a szabályoknak megfelelően értesítették a Generális Káptalant a munkálatok befejezéséről. Gyalogosan nehezen megközelíthető helyen létesült a monostor, a szerzetesek nem végeztek lelkipásztori munkát, ispotályt hoztak létre a fal mentén és a bejárathoz közel egy kápolnát építettek a hívek számára. Megélhetési nehézségeik voltak, ezért is tiltakoztak egy újabb monostor alapítása ellen. A kezdeti aggodalmak ellenére a dunajeci vagy lechnici telep jelentős egyházi intézménnyé nőtte ki magát. Az alapító, Kakas mester fokozatosan teremtette meg a ház alapjait: egy halálos kimenetelű konfliktus utáni per ítéletében egyházi jótéteményekre kötelezték őt. A tulajdonában lévő birtokon létrehozott soltészszágot adományozott Menedékszirtnek, ahol elkezdődhetett az új ház építése. A lechnici monostort a lengyel-magyar határ mentén hozták létre egy frekventált kereskedelmi út közelében, ami megfelelt a *devotio moderna* kezdeményezte nyitásnak. Jól tükrözik ezt a háznak tett adományok, a virágzó birtokok, a monostor kapcsolatai a krakkói egyetem diákjaival. A szerény forrásadottsággal rendelkező szerzetesrend történetében kiemelkedik a Tárkány melletti segedelemvölgyi ház, amely az alapító árnyékában élt. Oly mértékben kevés adat maradt fenn a házról, hogy romjaira is csak a szerencsés véletlen során bukkantak rá a régészek egy Eger melletti útépítés alkalmából. A szerény és visszahúzódó élet, melyet a csendes imáknak szenteltek, az összes monostorra jellemző volt. Ennek ellenére arra következtethetünk, hogy a lövöldi ház esetében az anyagi jólét is meghatározta az intézmény sorsát: kölcsönöket biztosítottak a nemeseknek, az apátságoknak és még az uralkodónak is, hadi kötelezettségeiknek is eleget tettek saját bandérium állításával. Lövöld alapítása során egykori királyi birtokokot kapott, melyek az egész középkor során jól jövedelmeztek. A monostor hírét napjainkig a lövöldi néma barát kézírata őrzi, a kódex irodalomtörténeti jelentőségén túl a *devotio moderna* egyetlen kézzel fogható magyar karthauzi emléke.

Az ötödik fejezetben a magyar házak tulajdonában lévő birtokok táblázatos felsorolása áll. Az alapítólevelek segítségével meghatározható a monostorok törzsbirtoka, kivéve a segedelevölgyi szerzetesekét, mivel az ő esetükben csak a kisebb peres esetek segítségével rekonstruálható a birtoktestük. A rend központilag szabályozta a monostorok tulajdonában lévő javakat, ám nemcsak azok számát és értékét, hanem földrajzi elhelyezkedését is. A magyar házak történetében is nyomon követhetjük a szerzetesek azon igyekezetét, hogy vásárlás és csere segítségével összefüggő területek tartozzanak a tulajdonukba, illetve, hogy azok a lehető legközelebb helyezkedjenek el a monostorhoz. A karthauziakkal kapcsolatos források többsége kisebb-nagyobb birtokviták során keletkezett. Mivel ezekből ritkán jutunk releváns információkhoz a renddel kapcsolatban, ezért a birtokok rövid bemutatása és azok tulajdonlásának intervalluma képezi részét az említett fejezetnek. A birtokügyek intézése során a szerzetesek olykor elhagyták lakhelyüket, amit forrásaink is megörökítettek. Így a kutatás során ezek az oklevelek hozzásegítettek ahhoz, hogy a bennük lévő adatok segítségével kiegészítsem a már ismert szerzetesek névsorát, illetve újakkal bővítssem. A monostorok személyi állományának rekonstrukciója minden esetben az egyes házak bemutatása után kapott helyet (a munka során több esetben sikerült azonosítani a szakirodalom számára eddig ismeretlen perjeleket).

A dolgozat hatodik fejezetében a szerzetesek mindennapi életével foglalkoztam. A szegényes forrásadottságokkal rendelkező vidék házainak mindennapjait a rend szigorú szabályzatának köszönhetően ismerhetjük meg. A Generális Káptalan nem csak központi fórum volt, ahol a perjelek megvitatták az egyes telepek fontosabb kérdéseit, hanem a rendeletek betartását is felügyelte a vizitátorokon keresztül. A karthauzi remeteségekben élő szerzetesek viselt dolgairól annak köszönhetően vannak információink, hogy a néma barátok a rend központi monostorának szigorú felügyelet alatt tevékenykedtek. A szerzetesek napi rutinját a többi európai ház gyakorlatából rekonstruálhatjuk. A házak különböző adottságokkal rendelkező területeken jöttek létre, ezek politikai-hatalmi szerkezete sok esetben eltért a francia földön megszokott sémától, így a felmerülő problémákat úgy kellett megoldania a rendnek, hogy az egységes szabályok és központi irányítás működni tudjon. Az előírások szerint a rendbe csak szigorú feltételek teljesítése mellett lehetett felvételt nyerni. A jelöltnek legalább 20 évesnek kellett lennie, de a zord körülmények miatt egy év próbaidőnek vetették alá, majd a szerzeteseknek is ki kellett mondaniuk a jelölt alkalmasságát a karthauzi életre. A karthauzi szerzetesek bármennyire is pártolták az izolációt, elzárták magukat a külvilág dolgaitól, óhatatlanul híre ment a barátok életvitelének. Mivel a lelki javakat tartották szem előtt, szokásaik vonzották a más szerzetbeli testvéreket is. A szepességi

karthauziaknak szoros kapcsolatuk volt a savnyiki ciszterciekkel, a földrajzi közelség, valamint a későbbi időkben a túlélés ösztönözte a két intézményt egymás megsegítésére. Ez a kapcsolat össze sem hasonlítható a pálosokkal kialakított viszonyal. Lövdöt a legmagyarabb monostorként szokták emlegetni, mivel a szigort hiányoló pálosok tömegesen keresték fel az új létesítményt. Önálló alfjezet foglalkozik a patrónusok adományaival. A rend előírásai szerint a szerzetesek fő feladata az imádkozás volt, nem voltak nyitottak arra, hogy az adományozók szakrális központjává váljanak. Nagy segítséget jelentett a menedékszíri építkezések során a monostor legnagyobb támogatója, Szapolyai Hedvig. Az ismert források fényében nem található ésszerű magyarázat arra, miért alakult ki ilyen jelentős kötődés a család és a rend között. A lengyel Piast dinasztiából származó Hedvig nagy figyelmet szentelt a menedékszíri és a dunajeci karthauziaknak. Hedvig mecénási tevékenysége nem példa nélküli a Lengyel Királyságban, családja kapcsolata a karthauziakkal sem elhanyagolható, hiszen a Piastok alapították meg 1423-ban Sziléziában a legnicai monostort. A fejezet következő tematikai egysége a karthauziak irodalmi tevékenységéről szól, mivel a szerzetesek mindennél fontosabbnak tartották a *scriptori* munkát. Még a nyomtatott könyvek idejében is elismert illuminátorok voltak. A XV. században a rend sajátos formáját hozta létre a lelki olvasmányoknak, mégpedig a *devotio moderna* hatására, hiszen a teológiai mondandójukat erőteljesen ötvözték a mindennapi hit megéléséhez nélkülözhetetlen lelki békével, illetve tanácsokkal és példákkal látták el az olvasókat ennek eléréséhez. Ennek segítségével betekintést nyújtottak a szerzetesek imádságos hétköznapijaiba, közel hozták az olvasókat önmaguk életförmájához, tükröt mutatva a hétköznapi embereknek – ettől kezdve a karthauziak mondandójukat a nyilvánosságnak szánták. A dolgozat utolsó alfjezetében a szerzetesek gyógyító tevékenységével foglalkoztam, akik nagy figyelmet fordítottak közösségük gyengélkedő tagjainak ápolására, egyre több *infirmariumot* építettek a saját betegeknek, valamint ispotályt a zarándokok és a szegények számára. A karthauziak telepei a lakott vidéktől távol estek, így csak ritkán keresték fel azokat a vándorok. A szerzetesség kialakulásával és elterjedésével szinte intézményes keretet nyert a betegápolás, mivel a rendalapítók előírták a szegényekről való gondoskodást. A karthauzi szerzetesek körében is gyakorolt módszer volt az érvágás. Guigo perjel a rend szokásaiban megszabta ennek menetét: évente hat alkalommal került sor erre a beavatkozásra. A gyógyfüvek ismerete és azok alkalmazása meghatározó volt. A rend történetével foglalkozó szerzők több helyen megemlítik, hogy a szerzetesek birtokain olyan gyógynövényekkel találkozhatunk, melyeket hiába keresnénk máshol. Miután az egyetemek átvették az orvosképzést, a szerzetesek tudománya főként a tapasztalatokon alapuló istápolásra szűkölt, a természetben található

növényekből készítették gyógyírt. A szerzetesek a gyógyítás során nem hanyagolták el a megfelelő étrendet sem. Az egészséges táplálék és a fürdők használata valóságos csodával ért fel, nem mellesleg a betegek lelkét is ápolták. Az sem volt példátlan, hogy apátságot hoztak létre gyógyító hatású források közelében: gyógyfürdők és hévizek látogatása a rend szabályzata alapján nem volt engedélyezett, bár az irányelvek megfogalmazása nem is zárta ki teljesen.

III. Következtetések és fontosabb eredmények

A karthauzi szerzetesek magyarországi középkori tevékenységét vizsgálva megállapíthatjuk, hogy a rendtagok betartották a szigorú előírásokat a monostorok falain belül – ellenkezőjéről csak kivételes esetben értesülünk – és a külvilág felé is. Az ismert hazai források alapján a jogi ügyeik intézésén túl nem találkozhatunk rendtagokkal – más rendekkel ellentétben – a világi egyházban és egyéb hatalmi pozíciókban sem. A hazánkban hosszabb ideig működő négy remeteség életét meghatározták telephelyeik adottságai: nyugat-európai analógiák segítségül hívása nélkül is megállapíthatjuk, hogy a magyar monostorok nem voltak képesek önfenntartó gazdaságokat kiépíteni. Már a kezdetekben a támogatók, főleg a királyi család segítségére szorultak, mivel a monostoraikhoz tartozó birtokok jövedelméből nem tudták biztosítani a remete életmódot. Ráadásul a meglévő földek miatt is gyakran kerültek konfliktusba a szomszédokkal – igaz ennek köszönhetően az utókor számára értékes információk maradtak fenn, de a néma barátok számára ezek az esetek a külvilágtól való elvonulást lehetetlenítették el. Dolgozatommal arra kívántam rámutatni, hogy a XIX. században a balladai homályba burkolózott rend további kutatási lehetőségeket rejt magában. A karthauziak történetének vizsgálatát nem szabad csupán a hazai forrásokra korlátozni, mivel ezáltal csak részleges információkhoz jutunk azok fizikai tulajdonaival kapcsolatban. A szerzetesek életét a spiritualitás, a lelki javak határozták meg: a mindennapi hit megélése olyannyira fontos volt számukra, hogy a külső szemlélő számára némaságba vonultak. A karthauziak úgy vélték, hogy a lélek dolgai, Istennel való kapcsolatuk megköveteli tőlük, hogy a hétköznapi dolgokat elhanyagolva éljék le életüket. A *monachusok* ezért lemondtak a felesleges beszédéről, a szoros személyes kapcsolatokról, minden embertársuk üdvéért imádkoztak és kevésbé művelt testvéreik számára vallásos olvasmányokat készítettek. A teljes névtelenség már csak adminisztrációs okokból sem maradhatott fenn. Káptalani jegyzőkönyvekben és oklevelekben is feljegyezték neveiket, sok esetben származásuk sem ismeretlen. Gyógyító tevékenységet folytattak, gondoskodtak birtokaik lakosairól,

templomokat tartottak fenn, vásárokat kezdeményeztek: nem zárták el magukat a világ eseményeitől, mindössze nem vállaltak semmilyen hivatalt. Az összes monostort összekötő Generális Káptalan a rend európai családját hozta létre, melynek csupán egy szelete a magyar házak története, azok múltját az egyetemes előírások és működési feltételek rendszerén keresztül vizsgálhatjuk. A karthauziak a házak falain belül élték életüket.

A karthauzi rend felépítésének köszönhetően lehetőség nyílik arra, hogy a Generális Káptalanok aktáin keresztül betekintést nyerjünk a szerzetesek mindennapi életébe. Központilag meghatározták ugyanis a napirenden túl a tisztségeket betöltő testvérek feladatait, hatáskörét, kötelezettségeit és a funkciójuk nyújtotta lehetőségeket is. A perjel feladata volt, hogy a monostor működését és ellátását biztosítsa, ezáltal lehetővé tegye a *monachus*oknak a zavartalan munkát. A monostorok kettős határát csak külön engedéllyel hagyhatta el a *procurator*, aki az előjáró akadályoztatása esetén annak jogköreit gyakorolta. A szakács, a pék, a pásztorok és a többi *conversus* mind a nekik előírt feladatok teljesítésével tudták biztosítani a monostor ütemezett életét, amit a szabályok szigorú betartásával értek el. Ezért vált vonzóvá a néma barátok élete a többi szerzetesrend számára is, így nem csodálkozhatunk azon, hogy gyakran kérték felvételüket a monasztikus remetékhez. A ciszterciek, pálosok és a világi egyház tagjait csak azután vették fel maguk közé, hogy a rend engedélyezte a vizitátor jelenlétében történő habilitációjukat. A novíciusok számára előírt hosszú várakozási idő alatt ismerkedtek meg a gondosan meghatározott *Szokásokkal*. A szerzetesek által végzett *scriptori* munkához a szükséges segédeszközöket is a monostorban állították elő. A jól felszerelt könyvtárak állományát használták fel a másolás és a fordítás során, de ugyan ezeket a kódexeket lapozgatták saját műveik elkészítésekor is. Sőt, a menedékszíri krónika esetében a névtelen szerző a könyvtárban található okleveleket is áttanulmányozta krónikája írásakor. Hasonlóan lelkiismeretesek voltak a gyógyítás terén is. A népi orvoslás elsajátítása mellett a gyógyászzal kapcsolatos könyveket is ismerték, de elmondható, hogy sok esetben a zarándokok lelkét is gyógyították. A gyógynövények termesztése és felhasználása patikák létrehozását eredményezte. Mindezekhez viszont anyagi forrásokra is szüksége volt a szerzeteseknek. Miseadományokról és kisebb földek adományozásáról csak elvétve értesülünk, jellemzően a királyi udvar látta el javakkal a karthauziakat. A szerzetesek legnagyobb jótévedője az a Hedvig tescheni hercegnő volt, akinek a családja Sziléziában többek között karthauzi monostort is alapított. A hazai forrásokat vizsgálva nem példa nélküli egy-egy család elkötelezettsége rendek, vagy egyházak iránt, ám a néma barátok esetében Hedvig adományai szinte megmagyarázhatatlanok.

Szemügyre véve a rend aktáit és necrologumait, valamint a lengyel forrásokat, érthetővé válnak jótéteményei.

A menedékszíri monostorról elmondható, hogy a Magyar Királyság területén létrejött remeteségek közül a legszorosabb értelemben véve követte a karthauzi hagyományokat és előírásokat. Lakatlan területen, gyalogosan nehezen megközelíthető vidéken alapították az első remeteséget. Lakóinak bármilyen tevékenysége szigorúan csak a szűk környezetének jogi aktusaira korlátozódott: még akkor is, ha a szomszédos dunajeci barátokkal és a még közelebb élő savnyiki ciszterciekkel aktív kapcsolatban voltak. A lechnici barátok ezzel szemben két királyság határán éltek életüket, a kereskedelmi szempontból is jelentős lakhelyük részben biztosította számukra az ismertséget, ezáltal az anyagi biztonságot is, másfelől tevékenységüknek híre messzebbre eljutott. Valószínűleg ezek a tényezők szintén közrejátszhattak abban, hogy a dunajeci néma barátok műhelyei a krakkói egyetem egyik *scriptorium*ává lettek. Ám a stratégiai szempontból fontos lakóhelyük hátrányos volt a huszita támadások és a polgárháború idején, melyek megpecsételték a sorsát a szepességi karthauzi szerzeteseknek. A huszita pusztításokat követő újjáéledésüknek és virágzásuknak a mohácsi csata után kialakult háborús viszonyok vetettek véget. A segedelmvölgyi monostor mindennapjai nem választhatóak el az egri káptalantól, ám fürdői és könyvmásoló munkájuk miatt fontos részét képezték a karthauzi családjának. Lövdöd pedig két szempontból is kiemelhető: egyrészt a külvilág szemében a királyság leggazdagabb egyházi intézményei közé tartozott, másrészt a szerzetesek irodalmi tevékenységén túl a ház perjelei intenzív kapcsolatot tartottak fenn a Generális Káptalannal, amit nem melleleg anyagi lehetőségeiknek köszönhettek.

A karthauzi rend szerzetesei a XVI., illetve a XVII. század során többször is megpróbálták visszatérni az országba, ám kísérleteik mindannyiszor kudarcba fulladtak. A monostorokat, mint más rendek esetében is, külföldről próbálták helyreállítani, de a seitz, brünni, mauerbach-i előjárók sem jártak sikerrel, még az egykori birtokaikról sem tudtak megfelelően gondoskodni. A szepességi monostorok javai többször felbukkantak különböző peres ügyekben, később a kamalduliakhoz kerültek, majd azok feloszlása után is hosszú ideig egyházi kézen maradtak még. A segedelmvölgyiek birtokait ismét az egri káptalan vette birtokába. A lövdödiek földjeiket a veszprémi káptalannak adták bérbe, majd a XVII. században az újjászerveződő püspökség törzsbirtokává lettek.

A Felső-Alemann provinciába tartozó karthauzi monostorok megszűnésének dátumát vizsgálva látható, hogy azok pusztulását a huszita háborúk és a török hódítás után kialakult helyzet okozta. Azok a házak, amelyek fenn tudtak maradni a reformáció térhódítása ellenére

is, II. József intézkedéseinek áldozatává váltak – levéltáraik és könyvtáraik szétszóródtak és az épületek nagy része is pusztulásnak indult. Hangsúlyozni kell, hogy a karthauziak monostoraikat külső tényezők következtében veszítették el, szemben a bencésekkel és a ciszterciekkel, amelyeknek renden belüli problémái komolyan veszélyeztették fennmaradásukat (gondoljunk csak a kommandátori rendszerre a XV. századtól). A házak múltjára vonatkozóan valóban szerény számú forrással rendelkezünk, ám ezeket külföldi analógiák segítségével kiegészítve a monostorokat méltó módon helyezhetjük el a rend családfáján. A források zöme a szerzetesek megélhetését biztosító birtokokkal és adományokkal kapcsolatos, az elbeszélő források nyújtanak betekintést a monostorok életébe, ám a szerzetesek mindennapjait Generális Káptalan aktáin keresztül ismerhetjük meg. A tartományokra osztott rend központi irányítás alatt állt, ezzel is biztosítva a magyar karthauziaknak az „európai“ életet: Grand Chartreuse számára a házak földrajzi elhelyezkedése nem volt mérvadó, a monostorokban zajló tevékenység és a *devotio moderna* szellemisége nem ismert határokat.

A dolgozat témájában megjelent tanulmányok

- Sermo ako vrchol kazateľskej činnosti v XII–XVI. storočí. In: MALURA, Jan (ed.): *Žánrové aspekty starší literatury*. Ostrava, 2010. 41–62.
- Interesting Features of a Hungarian Cartusian Calendar. In: VIDA Beáta (ed.): *Church and Ethnicity in History*. Ostrava, 2011. 212–223.
- „*Monasterium de Erche situm in insula loci secreti*“ Dejiny kláštora v Ercsi. *Studia Historica Tyrnaviensia* XIV–XV. (2012) 186–201.
- Fejezetek a karthauzi rend kutatástörténetéből. In: KISS Attila – PITI Ferenc – SZABADOS György (eds.): *Középkortörténeti tanulmányok 7*. Szeged, 2012. 103–115.
- „*Monasterium de Erche situm in insula loci secreti*“ Ercsi monostorának története. In: RÉVÉSZ Éva – KOVÁCS Szilvia (eds.): *Műhelyszemináriumi előadások*. Szeged, 2012. 181–197.
- Knižná kultúra uhorských kartuziánov. Zbierka kázni lövölského nemého brata. In: PROKOPOVÁ, Alena (ed.): *Kniha. Zborník o problémoch a dejinách knižnej kultúry. Dejiny knižnej kultúry Spiša*. Martin, 2013. 61–86.
- Kartuziánska kronika zo Skaly útočist'a. In: DOMENOVÁ, Marcela (ed.): *Z dejín knižnej kultúry východného Slovenska*. Prešov, 2014. 8–33.
- A menedékszírti karthauzi krónika. In: TÓBER Márta – MALÉTH Ágnes (eds.): *Középkortörténeti tanulmányok 8*. Szeged, 2015. 107–125.
- A lövöldi karthauzi monostor története. In: KARLINSZKY Balázs (ed.): *Szerzetesrendek a veszprémi egyházmegyében. (A veszprémi egyházmegye múltjából 26.) Veszprém*, 2015. 83–108.
- Kronika zo Skaly útočist'a ako prameň k dejinám spišských kartuziánov. *Středočeský sborník historický* 41. (2015) 219–240.

A dolgozat témájában tartott előadások

IV. sympóziium Pietas Christiana Laicorum, Menedékkő, 2009. augusztus 28–29.

Pozoruhodný lövölský kartuziánský kódex z r. 1527.

Primary year of Conference V4 doctoral candidates in Ostrava. Church and ethnicity in history, Ostrava, 2010. április 22.

Interesting Features of a Hungarian Cartusian Calendar.

VII. Medievisztikai PhD-konferencia, Szeged, 2011. június 1–3.

- A karthauzi rend kutatástörténetéből.
Kláštor a ich význam v slovenských dejinách, Nagyszombat, 2011. november 23.
Dejiny kláštora v Ercsi.
Knižná kultúra Spiša. Spišská Kapitula, Szepesi Káptalan, 2012. november 20–22.
Knižná kultúra uhorských kartuziánov
VIII. Medieviztikai PhD. – konferencia, Szeged, 2013. június 17–19.
A menedékszírti karthauzi krónika
Kresťanská kultúra a jej miesto v dejinách Slovenska, Eperjes, 2013. szeptember 17.
Kartuziánska kronika zo Skaly útočišťa.
Szerzetesrendek a veszprémi egyházmegyében, Veszprém, 2014. augusztus 27–28.
Karthauzi szerzetesek Lövöldön.
Pramene k dejinám cirkevnej správy, Nagyszombat, 2014. november 23.
Élet a lövöldi karthauzi monostorban.
IX. Medieviztikai PhD. – konferencia, Szeged, 2015. június 17–19.
A dunajeci karthauzi monostor alapításának körülményei.
Középkori egyháztörténeti konferencia Koszta László emlékére, Szeged, 2016. március 21–22.
A szepességi karthauziak a XV–XVI. században.